

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ
ԽԱՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՋԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԱՆԱԿԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՌԵԿՏՈՐ,
ՊՐՈՖԵՍՈՐ ՌՈՒԲԵՆ ՄԻՐՋԱԽԱՆՅԱՆ

Կ Ա Ր Ծ Ր Զ

Հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա
դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի նիստի

«27» դեկտեմբերի 2019 թ.

Հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնը քննարկել է Անուշ Գազիկի Ապրեսյանի «Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոթերգութեան» երկի՝ Մկրտիչ Խերանյանի և Վազգեն Գևորգյանի թարգմանությունները» թեկնածուական ատենախոսությունը: Քննարկման ժամանակ ներկա են եղել պրոֆեսոր Ա.Դուրխանյանը, դոցենտներ Լ.Հովսեփյանը, Գ.Մարդյանը, Ռ.Դուրխանյանը:

Անուշ Ապրեսյանի «Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոթերգութեան» երկի՝ Մկրտիչ Խերանյանի և Վազգեն Գևորգյանի թարգմանությունները» թեկնածուական ատենախոսության թեման լիովին արդիական է: Նարեկացիագիտությունը հայ միջնադարյան գրականության այն բնագավառն է, որը շարունակ լրացման ու նոր մեկնաբանման կարիք ունի: Ցարդ որևէ գիտական հետազոտություն նվիրված չէ քննվող թեմային: Մա բարդ խնդիր է և ոչ հեշտ լուծելի: Այդ երկու թարգմանությունները համեմատական ձևով քննարկելու համար կարևոր են մի քանի նախադրյալներ, առանց որոնց հնարավոր չէ գիտական լուրջ արդյունքների հասնել: Այդ նախադրյալներն են՝ ա) գրաբարի իմացություն և Գրիգոր Նարեկացու հանճարեղ երկի քննական բնագրի յուրացում, բ) նարեկացիագիտության անցած ուղու մասին բավարար գիտելիքներ, գ) Գր.Նարեկացու «Մատենանոթերգութեան» երկի այլալեզու թարգմանությունների վերաբերյալ գիտելիքներ, դ) հնարավորինս Գրիգոր Նարեկացու երկի հիմքում ընկած հնագույն աղբյուրների հետ ծանոթություն: Այդ թվում նաև Հին ու Նոր կտակարանների նյութերի իմացություն, ե) թարգմանական արվեստի գաղտնիքների հմտություն:

Այս նախահիմքերը, անշուշտ, ծանոթ են Անուշ Ապրեսյանին, և դա որոշակի երևում է թե ատենախոսության տողատակային հղումներից և թե օգտագործված գրականության ցանկից:

Հետազոտության կառուցվածքը նպատակաուղղված ձևով ներկայացնում է այն համակարգը, որով շարադրվել է ուսումնասիրությունը՝ ներածություն, երեք գլուխներ, եզրակացություններ, օգտագործված սկզբնաղբյուրների և գրականության ցանկեր:

Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոցի բնագրի» երկը նշանավոր հայագետ և հայ միջնադարի լավագույն գիտակ Նիկողայոս Մառը համարել է անթարգմանելի:

Անուշ Ապրեսյանը գուցադիր ներկայացնում է այդ դժվար թարգմանելի երկի բնագիրը, ապա Խերանյանի ու Գևորգյանի թարգմանությունները: Իրավացիորեն ատենախոսը գրում է. «Ուշագրավ են «Մատենանոցի» նորաբանություններն ու բառաբարդումները, որոնք հանդիպում են բոլոր հատվածներում, սակայն դրանցով առավել հազեցած են ԽԸ, ՂԲ, ՂԳ գլուխները: ՂԲ և ՂԳ գլուխները Խերանյանն ու Գևորգյանը չեն ընդգրկել իրենց թարգմանություններում, հետևաբար բնագրում և թարգմանություններում դիտարկել ենք հատկապես ԽԸ գլխի նորակազմությունները»:(Էջ 91)

Ատենախոսության մեջ տեղին են օգտագործված Հակոբ Նայանի, Գաբրիել Ավետիքյանի, Արշալույս Ղազինյանի, Պողոս Խաչատրյանի, Հրաչյա Թամրազյանի՝ Գր.Նարեկացուն նվիրված հետազոտությունները, առանց որոնց հնարավոր չէր լինի պարզել երկու թարգմանիչների՝ Խերանյանի ու Գևորգյանի կատարածը:

Ատենախոսն իրավացիորեն նկատել է, թե Խերանյանն ավելի հարազատ է մնացել գրաբարյան բնագրին, իսկ Գևորգյանի թարգմանությունն ավելի ազատ է, և նա, տուրք տալով բանաստեղծական ռիթմին ու չափին, հեռացել է բնագրից:

Ատենախոսության գիտական նորույթն այն է, որ նրանում առաջին անգամ ներկայացվում են Գր.Նարեկացու գլուխգործոցի հնչերանգային-ռիթմական ձևերը, պատկերավորման միջոցները, բառապաշարային նորաբանությունները:

Անուշ Ապրեսյանի հետազոտական դիտարկումները ճշգրիտ են, եզրակացությունները՝ հավաստի: Նրա ատենախոսությունն ունի կիրառական նշանակություն: Այն պիտանի է «Գրիգոր Նարեկացի» հատուկ դասընթացը դասավանդող մասնագետների, ինչպես նաև թարգմանական գործն ուսումնասիրող ուսանողների համար:

Անուշ Ապրեսյանի «Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոցի բնագրի» երկի՝ Մկրտիչ Խերանյանի և Վազգեն Գևորգյանի թարգմանությունները» թեկնածուական ատենախոսությունն անպայմանորեն հաջողված է: Սակայն նրանում տեղ են գտել որոշ վրիպումներ ու անճշտություններ, որոնց վրա ուզում ենք հրավիրել ատենախոսի ուշադրությունը:

Ըստ ատենախոսի՝ Գր.Նարեկացու «Մատենան»-ը առաջին անգամ ֆրանսերեն է թարգմանել Արշակ Չոպանյանը՝ 1900-ին:(Էջ 5) Իրականում առաջին անգամ «Մատենան»-ի որոշ հատվածներ թարգմանվել են ավելի վաղ՝ 1886-ին, և թարգմանիչն է եղել բելգիացի հայագետ Ֆելիքս Նևը (St' u F.Néve, L'Arménie Chrétienne et sa littérature, Louvain, 1886):

Զարմանալի է, թե ինչու ատենախոսն անտեսել է Աստղիկ Ղափլանյանի կազմած Գրիգոր Նարեկացու ողջ ստեղծագործության և դրա շուրջ եղած գրականության մատենագիտությունը՝ հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը (St' u Գրիգոր Նարեկացի, Մատենագիտություն, Երևան, 2015թ., աշխատասիրությամբ Աստղիկ Ղափլանյանի):

Ոճի առումով անհարթ է էջ 61-ի հետևյալ միտքը. «Թարգմանության ընթացքում երբեմն ի հայտ է գալիս այնպիսի նյութ, որը չկա բնագրում». այդպիսի բան, հասկանալի է, լինել չի կարող, հակառակ դեպքում մենք գործ ունենք ազատ փոխադրման հետ, կամ՝ ի՞նչ ասել է «նյութ»: Այս միտքը սրբագրելի է հետևյալ կերպով. «Թարգմանության ընթացքում բնագրի իմաստային նրբերանգների կամ թարգմանության հնարավորությունների սահմանափակումից ելնելով՝ թարգմանիչները դիմել են իմաստն ավելի կոնկրետ արտահայտելու հնարների և միջոցների»: Ավելին, ատենախոսի բերած հաջորդ՝ «ջարդել» բառը թարգմանության մեջ «ջարդոտել»-ով, «ուժգինը»՝ «վայրագ»-ով փոխարինելը դեռ չի նշանակում, որ թարգմանիչ կողմից նյութ է ավելացվել:

Էջ 66-ում նույն քաղվածքի մեջ «կամուրջ կենցաղոյս» արտահայտությունն ավելի խորքային բացատրության կարիք ուներ, քան արել է ատենախոսը, հասկապես այն պարագայում, երբ խոսում է կենցաղի (հեղինակի կենցաղ) և աշխարհի (թարգմանության մեջ) տարբերության մասին: Արժեք նշել հայ ժողովրդական հավատալիքներում խոր արմատներ ունեցած մազե կամրջի շատ տարածված հավատալիքի մասին, որը նշանակում է երկրային կյանքից դեպի անդրշիրիմյան դժոխք կամ դրախտ կողմնորոշող սահմանը կամ տանող ճանապարհը. այսօրինակ բացատրությունները ավելի խորքային են ներկայացնում «Մատյանի» բարդ պատկերների իմաստային նրբերանգները:

Էջ 67-ի «Անհամաչափ, բայց բարձրարվեստ նմուշներ են հանդիպում մեր հին բանահյուսության մեջ» արտահայտությունն իմաստի շփոթ և բացասական երանգ է ստեղծում: Բահաթյանն «անհամաչափ» ասելով՝ նկատի ունի միջնադարյան քերթվածների տաղաչափական բազմազանությունը, ոչ միօրինակությունը. մեր կարծիքով պետք է լիներ՝ «Տաղաչափորեն ոչ միօրինակ, սակայն բարձրարվեստ նմուշներ»:

Ատենախոսությունը միայն կշահեր, եթե օգտագործվեր նաև Դ.Լիխաչովի «Поэтика древнерусской литературы» աշխատությունը, որտեղ մի շարք ռճարտահայտչական իրողություններ մեկնաբանված են հենց միջնադարյան բնագրերի բնագրագիտության յուրահատկություններից ելնելով և ժամանակակից ընկալման հետ ունեցած տարբերությունների մեջ:

Այս դիտողություններով հանդերձ նկատենք, որ Անուշ Ապրեսյանի ատենախոսությունը լրացրել է նարեկացիագիտության մեջ եղած կարևոր բաց, և նրա հեղինակն արժանի է իր հայցած գիտական աստիճանին:

Հատուկ ձևով նշենք՝ ատենախոսության հիմնական դրույթները 2014 թվականից սկսած լույս են տեսել ՀՀ հեղինակավոր գիտական պարբերականներում:

Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է ատենախոսության բովանդակությանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ՝ Անուշ Գազիկի Ապրեսյանի «Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոցերգութեան» երկի՝ Մկրտիչ Խերանյանի և Վազգեն Գևորգյանի թարգմանությունները» թեկնածուական ատենախոսությունը համապատասխանում է Ժ.01.01 թվանշին և ԲՈԿ-ի պահանջներին, և հեղինակն արժանի է ստանալու իր հայցած բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանը:

Ատենախոսության քննարկման ժամանակ ելույթ ունեցան պրոֆեսոր Ա.Դոլուխանյանը, դոցենտներ Լ.Հովսեփյանը, Գ.Մարդյանը, Ռ.Դոլուխանյանը:

ՀԱՅ ՀԻՆ ԵՎ ՄԻՋՆԱԴԱՐՅԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՆՐԱ ԴԱՍ.ՄԵԹ.
ԱՍԲԻՈՆԻ ՎԱՐԻՉ, ՀՀ ԳԱԱ ԹՂԹԱԿԻՑ ԱՆԴԱՍ,
ԲԱՆ.ԳԻՏ.ԴՈՎՏՈՐ, ՊՐՈՖԵՍՈՐ՝

Ա. Դոլուխանյան՝ ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ

Պրոֆ. Ա. Դոլուխանյանի
ստորագրությունը հաստատում եմ՝

ԳԻՏ.ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ՝

Սարգիս Իսախանյան

ՄԱՐԻԱՍ ԻՍԱԽԱՆՅԱՆ